

Magdalena Czubińska

Muzeum Narodowe w Krakowie

Najstarsze polskie plakaty komercyjne
(wydane do 1914 roku) ze zbiorów
Muzeum Narodowego w Krakowie

Prezentowany artykuł jest efektem zamknięcia jednego z etapów badawczych w realizacji projektu opracowania katalogu polskich plakatów wydanych do roku 1939 i znajdujących się w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie. Po raz pierwszy publikowane są informacje dotyczące liczebności kolekcji oraz spis katalogowy zespołu plakatów komercyjnych wydanych do 1914 roku. Większość z nich nie była jeszcze nigdy publikowana¹.

Muzeum Narodowe w Krakowie było związane ze sztuką plakatu od końca XIX wieku. Pierwsza wystawa plakatów na terenach polskich odbyła się właśnie w Krakowie w 1898 roku. Jan Kacper Wdowiszewski, architekt i historyk sztuki, w latach 1884–1891 kustosz Muzeum Techniczno-Przemysłowego, a od roku 1891 jego dyrektor, zorganizował w Muzeum Narodowym w Krakowie pierwszą wystawę plakatu. Był to początek kolekcji plakatów Muzeum Techniczno-Przemysłowego. Wdowiszewski gorąco propagował sztukę plakatu i miał znakomite wyczucie nowości artystycznych. Gromadził zbiory, studiował literaturę przedmiotu, doceniał wagę ekonomicznego uzasadnienia nowoczesnej reklamy, a więc również plakatu. Wystawie towarzyszył katalog dwustu pięćdziesięciu prac i rozprawka pod tytułem: *Sztuka w plakatach – cele, powstanie, technika i artystyczne zasady nowoczesnego plakatu*. Zestaw obiektów tej pierwszej wystawy stał się trzonem zbiorów Muzeum Techniczno-Przemysłowego². W kolekcji znajdowały się plakaty takich twórców, jak: Jules Chéret, Henry de Toulouse-Lautrec, Georges Meunier, Eugène Carrière, Alfons Maria Mucha, Thomas Heine i wielu innych. W 1904 roku w tych samych salach Muzeum Narodowego odbyła się Wystawa drukarska także prezentująca

liczne plakaty, zorganizowana przez Towarzystwo Polskiej Sztuki Stosowanej.

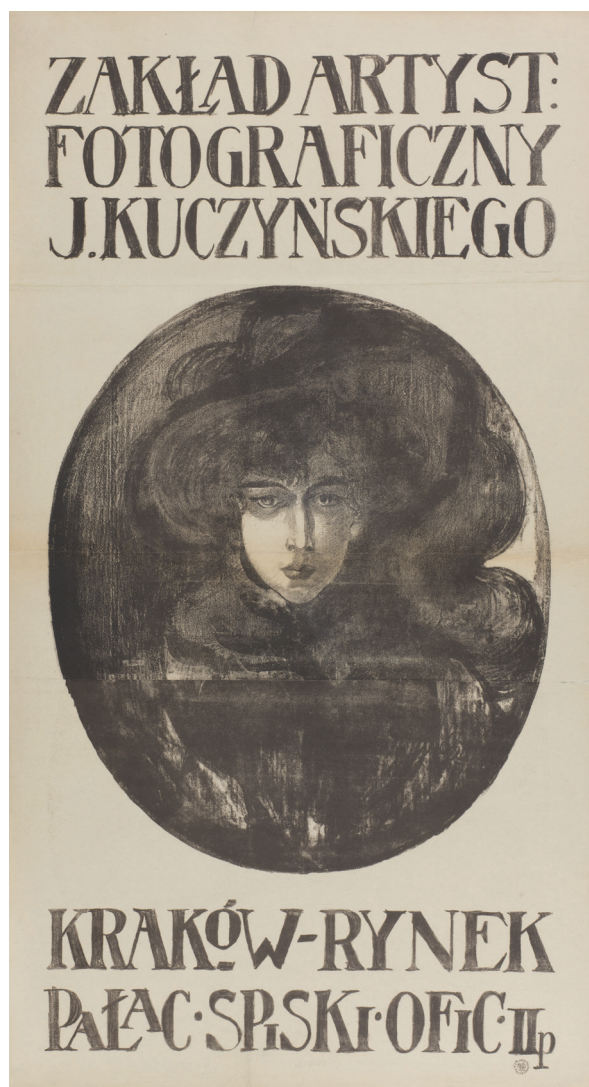
Muzeum Narodowe już od początku XX wieku wzbogacało się o cenne dary kolejnych donatorów, tworząc pierwszą narodową kolekcję plakatów w Polsce. W 1902 roku najwybitniejszy krakowski litograf artystyczny Aureliusz Pruszyński ofiarował Muzeum czterdzieści cztery plakaty. Były to prace projektu takich krakowskich artystów, jak m.in.: Piotr Stachiewicz, Teodor Axentowicz i Józef Czajkowski. Zostały one odbite w Zakładzie Litograficznym Aureliusza Pruszyńskiego³. W 1905 roku sześćdziesiąt litografii podarował jego syn Zenon Pruszyński. W 1904 roku Muzeum Techniczno-Przemysłowe przekazało Muzeum Narodowemu część swojej kolekcji, w tym liczne prace artystów zagranicznych. Uczyniło tak jeszcze dwukrotnie – w 1907 i 1913 roku. Trzonem obecnej kolekcji plakatów Muzeum Narodowego w Krakowie jest dar przekazany w 1916 roku przez rodzeństwo kolekcjonera Adolfa Sternschussa, w rok po jego śmierci. Adolf Sternschuss, znany krakowski prawnik, był miłośnikiem sztuki, członkiem Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych i Towarzystwa Numizmatycznego. W ofiarowanym zbiorze znajdują się najrzadsze i najznakomitsze plakaty polskie, poczynając od afiszy teatralnych z pierwszej połowy XIX wieku. W 1920 roku Muzeum wzbogaciło się o następny cenny dar – kolekcję plakatów Feliksa Jasińskiego zawierającą m.in. trzysta trzydzieści sześć propagandowych, rosyjskich plakatów z okresu wojny rosyjsko-japońskiej (1904–1905).

Dzięki hojności darczyńców Muzeum Narodowe w Krakowie posiada najbogatszą kolekcję polskich plakatów powstałych do 1914 roku. Krakowska kolekcja liczy dwieście

¹ Część materiału badawczego została opublikowana we wcześniejszych katalogach MNK: 1. M. Czubińska, *Polski plakat secesyjny ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie*, MNK, Kraków 2003; 2. M. Czubińska, *Grafika użytkowa, [w:] Fin de siècle w Krakowie*, katalog wystawy, MNK, Kraków 2005.

² Kolekcja Muzeum Techniczno-Przemysłowego jest podzielona między Muzeum Narodowe w Krakowie, które jest głównym spadkobiercą zbiorów, i Bibliotekę Główną Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

³ Zachował się plakat nieznanego artysty informujący o zmianie adresu zakładu litograficznego z 1898 r. Inne plakaty reklamujące drukarnie to praca J. Bukowskiego – *Drukarnia Literacka w Krakowie* (1907), A. Dobrodzickiego – *Nowo założona drukarnia i zakład art.-litograficzny Polonia* (przed 1913) oraz E. Dąbrowy-Dąbrowskiego – *Drukarnia Sztuka w Krakowie* (ok. 1907).

Il. 1. Tadeusz Rychter, Zakład Litograficzny Aureliusza Pruszyńskiego w Krakowie, *Zakład artystyczno-fotograficzny J. Kuczyńskiego*, [po 1912 r.], litografia, papier, 164 × 90 cm; Muzeum Narodowe w Krakowie, fot. P. Czernicki/Muzeum Narodowe w Krakowie

siedemdziesiąt trzy pozycje. Z wieloma dubletami zbiór tworzy sześćset siedemnaście obiektów. Dwieście dwadzieścia dwa plakaty dotyczą życia kulturalnego i społecznego. Pięćdziesiąt trzy (z dubletami dziewięćdziesiąt dziewięć) – to plakaty komercyjne, handlowe.

Zasobność kolekcji krakowskiego Muzeum można porównać (z dokładnością do kilku obiektów) z najważniejszymi zbiorami plakatu dawnego. W zbiorach Biblioteki Głównej Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie znajduje się siedemdziesiąt pięć plakatów, w tym sześć plakatów komercyjnych⁴, w Bibliotece

⁴ Dane podane za katalogiem internetowym Biblioteki Głównej ASP w Krakowie: <http://bg.asp.krakow.pl/katalog/>.

Il. 2. A. N., Zakład Litograficzny Aureliusza Pruszyńskiego w Krakowie, *Prawdziwa herbata rosyjska pierwszej jakości* [wersja w języku węgierskim], [ok. 1910 r.], litografia, papier, 95 × 62,3 cm; Muzeum Narodowe w Krakowie, fot. P. Czernicki/Muzeum Narodowe w Krakowie

Polskiej w Paryżu – pięć plakatów sprzed 1914 roku, w tym dwa komercyjne⁵. Bogate kolekcje mają muzea poza granicami Polski. Muzeum Etnografii i Przemysłu Artystycznego we Lwowie ma osiemdziesiąt osiem plakatów z przełomu wieków, w tym aż pięćdziesiąt plakatów komercyjnych, w większości związanych ze Lwowem⁶. Największe zbiory gromadzi Muzeum Puszkina w Moskwie. Ta znakomita kolekcja, darowana przez Pawła Ettingera, liczy sto dwadzieścia siedem plakatów z okresu do 1914 roku, w tym osiemdziesiąt dziewięć plakatów komercyjnych⁷.

⁵ Za: A. A. Szablowska, *Plakat polski w Bibliotece Polskiej w Paryżu*, Warszawa 2011.

⁶ Za: A. A. Szablowska, M. Seńkiw, *Plakat polski: ze zbiorów Muzeum Etnografii i Przemysłu Artystycznego Instytutu Narodoznawstwa Narodowej Akademii Nauk Ukrainy we Lwowie*, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa 2009.

⁷ Za: A. A. Szablowska, I. Nikiforowa, *Plakat polski końca XIX–początku XX wieku w zbiorach Państwowego Muzeum Sztuk Pięknych im. A. S. Puszkina w Moskwie*, Moskwa 2011.

Il. 3. A. N., Litografia K. Kranikowskiego w Krakowie, *Parowa Mleczarnia Dóbr Łuczanowice*, [po 1905 r.], litografia, papier, 86 × 46 cm; Muzeum Narodowe w Krakowie, fot. K. Kowalik/Muzeum Narodowe w Krakowie

Plakaty z przełomu wieków pochodzące z MNK były wystawiane kilkakrotnie na przeglądowych wystawach: „Od Młodej Polski do naszych dni” w Warszawie w 1966 roku, „Polska secesyjna grafika i plakat” w 1979 roku w Pradze, na krakowskiej wystawie „100 lat polskiej sztuki plakatu” w BWA w 1993 roku oraz na wystawie „Art Nouveau. Les affiches de Cracovie” w Mons w Belgii w ramach festiwalu Europalia 2001. Ta ostatnia wystawa była prezentowana w Centrum Kultury „Zamek” w Poznaniu w 2003 roku i w tym samym roku w galerii na Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie. W 2005 roku plakaty z tego okresu zostały pokazane w najszerszym dotąd wyborze na wystawie *Fin de siècle w Krakowie*⁸ w MNK.

⁸ Autorką scenariusza i kuratorką była Magdalena Czubieńska.

Plakaty komercyjne z kolekcji Muzeum Narodowego w Krakowie dotyczą przede wszystkim samego Krakowa. Czterdzieści jeden (na pięćdziesiąt trzy plakaty) odnosi się do handlu i firm krakowskich. Trzy plakaty dotyczą Lwowa, cztery – Warszawy, dwa – innych miast: Torunia i Poznań. Najprawdopodobniej plakaty komercyjne trafiały do zbiorów kolekcjonerów przypadkowo, nie były tak interesujące jak plakaty kulturalne. Ciekawy jest także przekrój tematyczny tych plakatów. Aż dziesięć plakatów (25%) reklamuje wyroby związane z używaniem tytoniu (tutki, bibułki itp.), pięć – wyroby alkoholowe (piwo i jarzębiak), pięć – drukarnie i zakłady litograficzne: Polonia, Sztuka, Zakład Litograficzny Aureliusza Pruszyńskiego w Krakowie, Zakład Litograficzny Adolfa Pecqa i Co z Warszawy oraz Zakład Litograficzny Wiktora Kurnatowskiego z Poznania.

Plakaty komercyjne nie mają często wysokiej wartości artystycznej⁹. Można je podzielić na kilka grup. Pierwsza to plakaty zaprojektowane przez dobrych artystów (m.in.: Jan Bukowski, Karol Frycz, Eugeniusz Dąbrowa-Dąbrowski, Jan Rosen, Mieczysław Rakowski). Odnaczają się one nowatorskim konceptem, poprawną, swobodną kompozycją, odręcznym liternictwem wpasowanym dobrze w całość. Są to przykłady najlepsze, rzadko spotykane w innych polskich miastach, takich jak Lwów, Warszawa, Poznań czy Wilno. Następną grupą to plakaty autorstwa mniej zdolnych artystów bądź anonimowe prace wykazujące ambitne nastawienie twórców. Przykładem mogą być plakaty Tadeusza Rychtera dla Zakładu Fotograficzno-Artystycznego Józefa Kuczyńskiego. Są to swobodne, nastrojowe portrety w duchu secesji, z odręcznym liternictwem, na ciekawym, grubym papierze. Nie wnoszą jednak nic nowego do projektowania afiszy, ich twórca posługiwał się bowiem istniejącymi schematami kompozycyjnymi i konceptualnymi. Trzecia grupa to plakaty słabe, prymitywne w kompozycji i rysunku, często z wdrukowanym tekstem informacyjnym (najbardziej jaskrawy przykład w tej grupie to plakat nieznanego autora zatytułowany *Eternit*). Osobną grupą to plakaty naśladowujące wzorce kompozycyjne plakatów zagranicznych z Paryża i Wiednia (*Wirówka Perfekt*, *Galakton mleko sterylizowane*, *Parowa mleczarnia w Łuczanowicach*, *Litografia A. Pecq i Co.*). Plakaty te są mierne w warstwie koncepcyjnej, powtarzają utarte już schematy przedstawień z zastosowaniem kalek tematycznych. Są jednak poprawnie skomponowane z liternictwem, często reprezentują wysoki poziom techniczny (*Juliusza Meinla bezpośredni import herbaty*).

⁹ Rozważania na temat wartości artystycznej i wzorów ikonograficznych będą przedmiotem innego artykułu.

Spis komercyjnych plakatów drukowanych
do 1914 roku z kolekcji Muzeum Narodowego
w Krakowie:

1. Bukowski Jan (1873–1943), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Browar w Tarnowie XX Sanguszków, 1907 r.
Litografia barwna, papier, 95 × 63,2 cm
Sygn.: J.B.
MNK III-af-709, dublety: 1104, 1245, 1332
2. Dąbrowa-Dąbrowski Eugeniusz Ludwik (1870–1941), Kraków
Drukarnia Sztuka w Krakowie, [1910–1913]
Litografia barwna, papier, 124 × 88,5 cm
Sygn. p. d.: E. Dąbrowa
MNK III-af-629
3. Dąbrowa-Dąbrowski Eugeniusz Ludwik (1870–1941), Drukarnia „Czasu”, Kraków
Sprzedaż nasion warzywnych, [ok. 1908 r.]
Litografia barwna, papier (szary), 126 × 90,5 cm
Sygn. p. d.: E D
MNK III-af-697
4. Dębicki Stanisław (1866–1924), Litografia: Piller Piotr, Lwów
Papiery, koperty listowe wyrobu S[tefan]. W[ierusz]. Niemojowski, 1908 r.
Litografia barwna, papier, 95,3 × 63,4 cm
Niesygn.
MNK III-af-719
5. Dobrodzicki Adam (1882–1944), Drukarnia i zakład litograficzny „Polonia”, Kraków
Nowo założona drukarnia i zakład litograficzny „Polonia”, [przed 1913 r.]
Litografia barwna, papier (szary), 64,6 × 98,3 cm i 65,2 × 98,5 cm
Sygn. l. d.: Dobrodzicki
MNK III-af-640, dublety: 663, 1860
6. Frycz Karol (1877–1963), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Tutki do papierosów M[ikołaja]. Paschalskiego. Centrala Radom, [1908–1910]
Litografia barwna, papier, 64,8 × 36,8 cm
Sygn. p. d.: K. Frycz
MNK III-af-436
7. Frycz Karol (1877–1963), Litografia: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Najlepsza jest herbata z wieżą, [1911 r.]
Litografia barwna, papier, 95,5 × 63 cm
Sygn.: K. Frycz
MNK III-af-537, dublety: 764, 1092, 1137, 1158, 1290
8. Frycz Karol (1877–1963), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Tutki do papierosów M[ikołaja]. Paschalski, [ok. 1908 r.]
Litografia barwna, papier, 95,2 × 64 cm
Sygn.: K. Frycz
MNK III-af-743, dublety: 1038, 1208, 1296, 1333
9. Frycz Karol (1877–1963), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
M[ikołaja]. Paschalski. Kraków. Elektryczna fabryka tutek, [2 plakaty razem na wspólnym arkuszu: Ars i Zagłoba], [1908 r.]
Litografia barwna, papier, 63 × 76 cm
Sygn. p. d. na obu plakatach: K. Frycz
MNK III-af-763
10. Gedliczka Zdzisław (1888–1957), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Krakowska Fabryka Szczotek i Pendzli /sic/, [ok. 1912 r.]
Litografia barwna, papier, 95,3 × 63,4 cm i 25,3 × 63,4 cm (120,6 × 63,4 cm)
Sygn. l. d. monogram: Z. G.
MNK III-af-682, dublety: 1206, 1337, 1776, 1778, 1866
11. Januszewski Jan Tadeusz (1889–1967), Zakład Litograficzny Aureliusza Pruszyńskiego, Kraków
Stylowe urządzenia i dekoracje wewnętrzne. Józef Sperling, [ok. 1908 r.]
Litografia kredką, papier (szary), 90 × 63,5 cm
Sygn. przy p. brzegu monogram JJ w kole
MNK III-af-634, dublety: 1235, 1252
12. Januszewski Jan Tadeusz (1889–1967), Zakład Litograficzny Aureliusza Pruszyńskiego, Kraków
Dywany perskie, guźone, tkane. Józef Sperling, [ok. 1914]
Litografia barwna, papier, 95,1 × 63,2 cm
Sygn. p. d.: monogram JJ w kole.
MNK III-af-762, dublety: 1088, 1105, 1160
13. Jurgielewicz Witold „Gordon” (?–ok. 1969), Litografia: Przyszlak Antoni, Lwów
„Wilma” mydło toaletowe, [ok. 1911 r.]
Litografia barwna, papier, 82,3 × 48 cm
Sygn. l. d.: gordon
MNK III-af-766
14. Karpellus Adolf (1869–1919), ESW (?), Kraków
„Fritzelak” najlepszy do zapuszczania posadzek, [ok. 1912 r.]
Litografia barwna, papier, 137,5 × 94,7 cm
Sygn. p. d.: A. Karpellus, l. d.: ESW
MNK III-af-690

15. Kostecki K. (Klemens?) (?-?), Kraków
„Pobudka”. Bibułka i tutki cygaretowe, [ok. 1912 r.]
Litografia, papier, 95,5 × 63,3 cm
Sygn. p. d. K. Kostecki
MNK III-af-758, dublet: 1084
16. Maszkowski Karol, Zyndram (1868–1938), Kraków
Asbit, [ok. 1912 r.]
Litografia barwna, papier, 94,5 × 70,5 cm
Sygn. p. d.: w kole KM
MNK III-af-750, 1024, 1200
17. Obermeier Otto (1883–1958), Monachium
Piwo św. Benona, [1910 r.]
Litografia barwna, papier, 112, 5 × 91,3 cm
Sygn. p. d.: OTTO OBERMEIER
MNK III-af-1858
18. Piotrowski Antoni (1853–1924), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Wystawa Bydła Czerwonego w Krakowie, [1897 r.]
Litografia barwna, papier, 63 × 93 cm
Niesygn.
MNK III-af-691, dublet: 1797
19. Rakowski Mieczysław (1882–1947), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Zakład Mechaniczny Automobilów, [1910 r.]
Litografia barwna, papier (szary), 126 × 81 cm
Sygn. p. d. MR
MNK III-af-773, dublet: 1872
20. Rosen Jan (1854–1936), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Tutki „Chantecler”, [ok. 1906 r.]
Litografia barwna, papier, 92,5 × 64 cm
Niesygn.
MNK III-af-735
21. Rychter Tadeusz (1870–1943), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Zakład artystyczno-fotograficzny J.[ózefa] Kuczyńskiego, [po 1912 r.]
Litografia, papier, 164 × 90 cm
Niesygn.
MNK III-af-626, dublet: 1276
22. Rychter Tadeusz (1870–1943), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Zakład artystyczno-fotograficzny Kuczyński i Gürtler, 1907 r.
Litografia (brązową farbą), papier, 95,5 × 70 cm i 95,5 × 70 cm i 95,5 × 70 cm (95,5 × 210 cm)
Sygn.: l. d. (pod portretem) T. Rychter 1907
MNK III-af-675, dublety: 1128, 1292, 1299, 1336, 831
23. Rychter Tadeusz (1870–1943), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Pierwszorządny zakład fotograficzny pod firmą: Kuczyński i Gürtler, [ok. 1910 r.]
Litografia, papier, 68,3 × 42,2 cm
Sygn. l. d.: Tad. Rychter
MNK III-af-723, dublet: 769
24. Zygmunt Sperber (?) (1876–?), Zakład Litograficzny Aureliusza Pruszyńskiego, Kraków
Józef Sperling. Artystyczne, skromne i wytworne umeblowania, [ok. 1907 r.]
Litografia (dwubarwna), papier, 62,5 × 90,2 cm
Niesygn.
MNK III-af-747, dublet: 1112
25. Szczygliński Henryk (1881–1944), Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Akcyjny Browar w Tenczynku, [ok. 1905 r.]
Litografia barwna, papier, 64,5 × 93,7 cm
Sygn. l. d.: Henryk Szczygliński
MNK III-af-710, dublet: 1123
26. Karol Tchórzewski (?-?), Zakład litograficzny: Krzepowski Wacław, Kraków
Skład ubrań męskich „Szatnia”, [ok. 1912 r.]
Litografia barwna, papier, 108,5 × 82,5 cm
Sygn. l. d.: Rys. Karol Tchórzewski
MNK III-af- 680
27. Wiśniewski Bronisław (1866–1938), Zakład litograficzny: Cotty Jan, Warszawa
Galakton mleko sterylizowane w proszku, 1904 r.
Litografia barwna, papier, 71,5 × 52,7 cm
Sygn. l. d.: BWiś.
MNK III-af-1201
28. W. G., L. Levison Junr. Copenhagen, Kopenhaga
Wirówka Perfekt zdobywa cały świat, 1909 r.
Litografia barwna, papier, 99,6 × 70,6 cm
Sygn.: W.G.
MNK III-af-1853
29. A. N., Zakład chromolitografii: Pík Wilhelm i Synowie, Praga
[Wytwórnia jarzębiaku i przetworów z jarzyn suszonych arcyksięcia Rainera w Izdebniku w Galicji]. Tekst cyrylicą po rosyjsku, [ok. 1900 r.]
Litografia, papier, 73 × 53,8 cm

- Sygn. p. d. cyrylicą: WILHELM PIK I SYNOWIA PRAHA BOHE-
MIJA
MNK III-af-44
30. A. N., Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Zakład artystyczno-litograficzny Aureliusza Pruszyńskiego, 1898 r.
Litografia barwna, papier, 62,8 × 92,5 cm
Niesygn.
MNK III-af-433, dublet: 644
31. A. N., Zakład litograficzny: Krzepowski Wacław, Kraków
Akcyjne Towarzystwo Warszawskiej Fabryki Lamp Żarowych,
1911 r.
Litografia barwna, papier, 100,3 × 71,2 cm
Niesygn.
MNK III-af-461, dublet: 1114
32. A. N., Kraków
Zanim pan kupisz automobil, 1912 r.
Litografia (niebieską farbą), papier, 95 × 62,4 cm
Niesygn.
MNK III-af-463, 677
33. A. N., Warszawa
Akcyjne Towarzystwo Warszawskiej Fabryki Perfum Fryderyk
Puls, [1911 r.]
Litografia barwna, papier, 91,2 × 61,3 cm
Niesygn.
MNK III-af-464
34. A. N., C. i K. litografia nadworna w Pradze, Praga
Juliusza Meinla bezpośredni import herbaty, [ok. 1910 r.]
Litografia barwna, papier, 8 × 116 cm i 89 × 116 cm
Niesygn.
MNK III-af-693
35. A. N., Kraków
Kochajmy się. Zdrowotne bibułki i tutki, [ok. 1902 r.]
Litografia sepią, papier, 95,5 × 63 cm
Niesygn.
MNK III-af-700
36. A. N., Kraków
Księgarnia [Józefa] Friedleina na gwiazdkę, [ok. 1906 r.]
Litografia barwna, papier, 98,5 × 72,5 cm
Niesygn.
MNK III-af-701
37. A. N., Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Piwo Królewskie, [ok. 1908 r.]
Litografia sepią, papier, 95,5 × 63,2 cm
Niesygn.
MNK III-af-708
38. A. N., Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Pałę, palilem i palić będę, [ok. 1900 r.]
Litografia barwna, papier, 95,5 × 63,5 cm
Niesygn.
MNK III-af-711
39. A. N., Zakład Litograficzny Piotra Pillera, Lwów
Lokal Księgarni Polskiej, [ok. 1905 r.]
Litografia barwna, papier, 63,4 × 95 cm
Niesygn.
MNK III-af-722
40. A. N., Zakład Litograficzny Aureliusza Pruszyńskiego, Kraków
Kosmos, znakomite higieniczne tutki do papierosów. Wszędzie
do nabycia, [ok. 1905 r.]
Litografia (niebieską farbą), papier, 95 × 63 cm
Niesygn.
MNK III-af-724
41. A. N., Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Antisputol, [ok. 1907 r.]
Litografia barwna, papier, 90 × 61,8 cm
Niesygn.
MNK III-af-726
42. A. N., Kossak, Wojciech (1856–1942) (wg), Drukarnia W.[ładysław]
L.[udwika] Anczyca i Sp., Kraków
Alfred Grodzki. Skład maszyn, narzędzi rolniczych i nasion,
1909 r.
Druk barwny, papier kredowy, 101 × 72,8 cm
Sygn. l. d.: Stanisławowi Grodzkiemu – przyjaciel W. Kossak –
1909
MNK III-af-733, dublet: 1202
43. A. N., Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Eternit, [ok. 1908 r.]
Litografia barwna, papier, 94,8 × 62,5 cm
Niesygn.
MNK III-af-734
44. A. N., Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Kosmos znakomite higieniczne tutki do papierosów, [ok. 1905 r.]
Litografia (niebieską farbą), papier, 94,8 × 62,3 cm
Niesygn.
MNK III-af-738, dublet: 1172
45. A. N., Zakład litograficzny: Pruszyński Aureliusz, Kraków
Fabryczny skład parasoli i parasolek A[nastazy]. Froncz,
[ok. 1900 r.]
Litografia, barwna, papier, 96 × 63 cm
Niesygn.
MNK III-af-744

46. A. N., Drukarnia Józefa Fiszera, Kraków
Najlepsze zeszyty, księgi handlowe, bloki, [ok. 1907 r.]
Litografia barwna, papier, 95,2 × 63,8 cm
Niesygn.
MNK III-af-745, dublety: 1091, 1170
47. A. N., Kraków
„Jagiełło” papier cygaretowy, [ok. 1910 r.]
Litografia barwna, papier, 93,3 × 59,3 cm
Niesygn.
MNK III-af-746
48. A. N., Drukarnia Polonia, Lwów
Klinika lalek, [ok. 1908 r.]
Litografia barwna, papier, 104 × 83,2 cm
Niesygn.
MNK III-af-757
49. A. N., Polska, Toruń (?)
Jak lilia biała, [ok. 1914 r.]
Litografia barwna, papier, 95 × 63,5 cm
Niesygn.
MNK III-af-993
50. A. N., Zakład litograficzny: Kurnatowski Wiktor Adam, Poznań
W litografii i składzie W[iktora]. Kurnatowskiego w Poznaniu,
[1841–1846]
Litografia (niebieską farbą), druk, papier, 55,3 × 45,5 cm
Niesygn.
MNK III-af-1069
51. A. N., Zakład Litograficzny Aureliusza Pruszyńskiego, Kraków
Prawdziwa herbata rosyjska pierwszej jakości [wersja w języku
węgierskim], [ok. 1910 r.]
Litografia barwna, papier, 95 × 62,3 cm
Niesygn.
MNK III-af-1152, dublet w języku polskim: 1153
52. A. N., Litografia: Pecq et Co, Warszawa
Litografia A[dolf]. Pecq i Com., 1854 r.
Litografia barwna, papier, 45,3 × 58,5 cm
Niesygn.
MNK III-af-1300
53. A. N., Litografia K[arol]. Kranikowski, Kraków
Parowa Mleczarnia Dóbr Łuczanowice, [po 1905 r.]
Litografia barwna, papier, 86 × 46 cm
Niesygn.
MNK III-af-1823

Commercial posters (commercial advertising) from Kraków and Lwów until World War I

(summary)

The article is part of a project of developing a catalogue of Polish posters, issued until 1939, in the collection of the National Museum in Kraków (MNK).

Since the beginning of the 20th century, the Museum's collection has been constantly enriched with subsequent donations. First came a gift of 44 posters by lithographer Aureliusz Pruszyński in 1902. In 1905, his son Zenon Pruszyński donated 60 lithographs. In 1904, the Museum of Technique and Industry sent part of its collection. The core of the current collection of posters at the Museum is a gift made in 1916 by Adolf Sternschuss's siblings.

The Museum has the richest collection of Polish posters created until 1914, numbering 273 items. The collection consists of 617 pieces, including numerous doubles. 222 posters relate to cultural and social life. 53 are commercial posters. 41 (out of 53 posters) refer to businesses from Kraków. 3 posters relate to Lwów, 4 – to Warsaw, 2 – to other cities: Toruń and Poznań. As many as 10 posters (25%) advertise tobacco products. 5 advertise alcoholic products. 5 posters relate to printing and lithography studios.

The development of collecting, increase of readership, creation of new libraries and access to books increased the importance of bookplates around 1900. It is then fashionable to have one's own *exlibris*; prominent artists such as Kazimierz Sichulski, J. Mehofffer, H. Uziembło, A. Procajłowicz, T. Rychter, J. Bukowski, F. Jabłczyński, F. Siedlecki become their authors. Competitions are announced, the most important of which are competition for the bookplate of the National Museum in Kraków as well as those announced by Adolf Sternschuss, Leopold Wellisch and Tomasz Potocki.

Comments regarding the bookplates were made taking into account the person for whom they were designed, the nature of the library and the possible relationship between the owner and the artist. The wide variety in terms of form (from simple marks to complex representations of intricate, symbolic content), style (decoration modernist and folk) and content was pointed out.